

УДК 378.147

ШОСТАКІВСЬКА НАДІЯ МИХАЙЛІВНА

ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЕКОНОМІСТА – ЗАГАЛЬНОНАУКОВА КОМПЕТЕНЦІЯ

Резюме: У даній статті розглянута та проаналізована професійна діяльність економіста, визначено зміст професійної компетентності і структура загальнонаукової компетенції як її найважливішої складової, що забезпечує основу підготовки професійної компетентності майбутніх економістів.

Ключові слова: професійна компетентність майбутнього економіста, загальнонаукова компетенція економіста, компетенція.

Постановка проблеми. Стратегічні завдання, що висуваються сьогодні суспільством перед освітою, вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх спеціалістів вимагають визнання особистістю лідируючої ролі розвитку інтелектуального ресурсу протягом усього життя, необхідності саморозвитку й самовдосконалення в особистісній та професійній сфері. Ці та інші питання висвітлено в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ ст.), відображено в основних принципах розвитку вищої освіти України у контексті Болонського процесу. Особливості сучасного економічного розвитку ставлять важливі питання щодо своєчасного передбачення кризових явищ, прогнозних оцінок їх глибини і масштабу, вироблення ефективних заходів проти несприятливих процесів і їх наслідків. В цьому відношенні істотно зростає значення освіти і науки, які повинні озброїти фахівців сучасними методами управління в економіці, аналізу економічних процесів, адекватної та своєчасної оцінки загроз економічному розвитку [1, с 57].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Компетентнісний підхід розроблено англійськими науковцями як суто соціокультурний. У педагогічній науці компетентнісний підхід подано у роботах таких українських, російських і зарубіжних учених як, Б. Вульфсон, І. А. Зімня, Н. В. Кузьміна, О. В. Овчарук, Є. І. Огарев, В. Г. Первутинський, А. В. Хуторський та ін. Аналіз

наукової літератури свідчить, що найбільш дослідженою є ПК педагогічного працівника.

Дослідження даної статті становить значний інтерес праць, в яких відображаються різні підходи до формування професійної компетентності майбутнього економічного напрямку. Розглянуто різні сторони формування та види професійної компетентності майбутніх економістів досліджували: В. Н. Приходько (економічна культура), В. Г. Черевко (комунікативна компетентність майбутнього менеджера), Є. А. Іванченко (формування професійної мобільності майбутніх економістів), В. Т. Лозовецька (ПК фахівця туризму); Л. М. Дибкова (форми і методи індивідуального підходу у формуванні ПК майбутніх економістів), Н. В. Баловсяк (інформаційна компетентність економіста), Г. О. Копил (ПК фахівця з міжнародної економіки), В. Б. Уйсімбаєва (формування ПК економіста у процесі наукової роботи) та ін.

Термін “професійна компетентність” увійшло в термінологію у 80-ті роки минулого століття з праць Ю. К. Бабанського. С. П. Баранова, В. О. Сластьоніна і вважалось складовою професіоналізму. Термін “компетентність” (від лат. *сошреіеnсе*) – поняття, що висвітлює аспекти поведінки людини, пов’язані з виконанням роботи, визначає основну характеристику особистості, яка досягла або здатна досягти високих результатів у діяльності.

З позицій системного підходу (Т. Т. Браже, Н. І. Запрудський) професійна компетентність розуміється як певна система, що інтегрує знання, уміння, навички, професійно значущі якості особистості, яка забезпечує виконання особистих професійних зобов’язань .

Європейські науковці (М. Альге, М. Дебесс, Ф. Мар’є) трактують професійну компетентність як сукупність потенційних емоційних, пізнавальних та психомоторних дій ефективної діяльності. Заслуговує на увагу концепція “інтегрованого розвитку компетентності”, розроблена шведськими й американськими вченими (В. Чапанат, Г. Вайлер, Я. Лефстед). Розвиток компетентності спеціаліста тут пов’язується з інтеграцією моральних,

соціальних, естетичних, інтелектуальних, політичних аспектів знань і вмінь. Професійна компетентність у контексті зазначеної концепції містить знання та вміння з різнобічних сфер життєдіяльності людини, що необхідні для формування вмінь здійснення діяльності творчого рівня [2,с 20].

Мета статті. Висвітлення проблеми формування професійної компетентності майбутніх економістів висвітлення структури професійної компетентності, виявлення педагогічних умов та чинників, що впливають на формування загальнонаукової компетентності майбутнього економіста.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день основою ринкової економіки є економіст, успіх діяльності якого залежить від його бажання і здатності йти на ризик; готовності до використання можливостей, які надає ринок; націленості на пошук нових шляхів розширення масштабів діяльності, тому для практики їх підготовки необхідно визначити сутність, зміст, особливості професійної діяльності та компетентності економіста.

Економісти опрацьовують найбільш абстрактну інформацією. Звідси впливають два найбільш загальних вимоги до майбутнього компетентного фахівців: це інтерес до роботи зі знаковими системами і здатності сприймати, опрацьовувати і аналізувати інформацію, представлену в знаковій, абстрактній формі. Крім того, чим складніше професійні завдання (чим більша кількість різномірної інформації необхідно врахувати при аналітичній роботі), тим важливіше здатність «бачити» за динамікою чисел взаємозв'язку реальних процесів, які вони відображають [2,с 21].

Національна модель підготовки фахівців в різних галузях народного господарства передбачає використання досвіду формування компетентності, набутого в європейській системі освіти. Як свідчать наукові дослідження цього досвіду, компетентність передбачає здатність особистості сприймати і відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс відносин, цінностей, знань і навичок .

Професійну компетентність економіста можна уявити як якісну характеристику особистості фахівця, яка включає систему науково-теоретичних

знань, в тому числі спеціальних знань в області економіки, професійних умінь і навичок, досвіду, наявність стійкої потреби в тому, щоб бути компетентним економістом, інтерес до професійної компетентності свого профілю. Професійна компетентність майбутнього економіста складається з набору компетенцій.

Компетенція - позначення освітнього результату, що виражається в підготовленості випускника вузу до реального володіння методами, засобами діяльності, володіння такої форми поєднання знань, умінь і навичок, яка дозволяє досягати поставленої мети, здатність і готовність індивідуума доцільно застосувати наявні у нього знання і вміння в конкретній ситуації для ефективного вирішення поставленого завдання [3,с 106].

Аналіз професійної діяльності економістів показав, що в зміст професійної компетентності економіста слід включити загальнонаукову компетенцію як її найважливішу складову, що забезпечує фундаментальність підготовки економістів і дозволяє вирішувати професійні завдання науковими методами. Загальнонаукова компетенція (компетенція пізнавальної діяльності) - це професійно-орієнтована на основні групи напрямів підготовки і пов'язана з постановкою і рішенням пізнавальних завдань, пошуком нестандартних рішень і визначає фундаментальність освіти компетенція.

Загальнонаукова компетенція майбутнього економіста – це здатність і готовність використовувати знання про кількісні співвідношення і просторові форми дійсного світу, володіння системою категорій і методів, необхідних для вирішення типових завдань в різних областях професійної економічної діяльності. Загальнонаукова компетенція створює інтегративну цілісність знань, умінь і навичок, що забезпечують професійну діяльність, це здатність людини реалізовувати на практиці свою компетентність [3,с 108].

Загальнонаукова компетенція економістів - це здатність і готовність науково аналізувати проблеми і процеси економічної сфери, вміння використовувати на практиці базові знання та методи бухгалтерського обліку ; ставити мету і формулювати завдання, пов'язані з реалізацією професійних

функцій, використовувати для їх вирішення методи вивчених дисциплін; застосовувати глибокі математичні, облікові, соціально-економічні та професійні знання в міждисциплінарному контексті в інноваційній економічній діяльності; складати бухгалтерські моделі типових професійних завдань, знаходити способи їх рішень і інтерпретувати професійний сенс отриманого бухгалтерського результату; застосовувати аналітичні та чисельні методи вирішення поставлених завдань (з використанням готових програмних засобів); проводити комплексні економічні дослідження, включаючи пошук необхідної інформації, експеримент, аналіз і інтерпретацію даних із застосуванням базових і соціальних знань і сучасних методів для досягнення необхідних результатів; розуміти роль науки в розвитку цивілізації і техніки та пов'язані з ними сучасні соціально-економічні проблеми, цінність наукової раціональності і її історичних типів; працювати з професійними програмними засобами, застосовувати основні бухгалтерські та облікові методи, стандартні облікові пакети для обробки даних, отриманих при вирішенні різних професійних завдань; виконувати комплексні економічні проекти із застосуванням базових і спеціальних знань, сучасних методів проектування для досягнення оптимальних результатів, відповідних технічним завданням з урахуванням соціальних та інших обмежень; створювати і використовувати найпростіші моделі динамічних систем для аналізу соціально - економічного комплексу; проводити бібліографічну та інформаційно-пошукову роботу з подальшим використанням даних при вирішенні професійних завдань і оформленні наукових статей, звітів, висновків [5,с 45].

Отже, оскільки центром поняття «компетенція» є здатність до практичного застосування знань, умінь, то в структуру загальнонаукової компетенції майбутнього економіста доцільно включити такі компоненти:

- мотиваційно-ціннісний (орієнтація на досягнення успіху в економічній діяльності; творчий прояв особистості, готовність і професійно-особистісна зацікавленість до прояву даної компетенції; наявність ціннісних орієнтацій і мотивів використання загальнонаукових умінь у своїй професійній діяльності;

мотиви, цілі, потреби в безперервному професійному самовдосконаленні, саморозвитку; розуміння ціннісних підстав отриманих в процесі навчання наукових знань, умінь, навичок і особистісно-ділових якостей як основи загальнонаукової компетенції);

- когнітивно-операційний (ресурсний фонд дієвих знань і умінь, які забезпечують найбільшу продуктивність економічної діяльності, здатність вибірково використовувати і креативно проявляти знання і вміння при вирішенні професійних завдань; знання способів отримання наукової інформації і її передачі; навички вдосконалення професійних знань і умінь; знання міжпредметних зв'язків, сукупність науково-теоретичних знань про професійну діяльність і загальнонаукових умінь - дослідних, проектних, прогностичних, аналітичних та ін.);

- рефлексивно-оцінний (вміння свідомо контролювати результати своєї професійної діяльності і рівень власного професійного розвитку; особистісних досягнень, схильність до самоаналізу, здатність до передбачення, ініціативному, критичного та інноваційного рефлексування і прогнозування результатів своєї діяльності).

Динаміка формування мотиваційно-ціннісного компонента пов'язана зі зміною характеру мотивації, усвідомленості та дієвості мотивів (від зовнішньої мотивації до внутрішньої, від розуміються мотивів до реально діючим; перетворення прагнення до використання загальнонаукової компетенції в різноманітних видах професійної діяльності і потреба в творчому їх використанні) [6,с 5].

Динаміка формування когнітивно-операційного компонента проявляється в ускладненні і структуризації знань (від одиничних уявлень до системно-структурованим знань, виступаючим як орієнтовна основа діяльності); в ускладненні дій по використанню загальнонаукових умінь у певних діях (при підготовці курсових робіт, виступів на наукових конференціях, написанні статей), а також у зміні джерела спонукальних до діяльності сил - від

ініціювання діяльності з боку викладача до прояву особистої ініціативи і усвідомленої самостійності.

Критеріально-показовими ознаками сформованості рефлексивно-оцінного компонента є професійна самооцінка (оцінка власних дій на основі особистісно-значущих мотивів і установок, що полягає в порівнянні, аналізі та корекції відносин між цілями, засобами і наслідками дій; здатність до корекції власної позиції); професійний самоконтроль [6,с 10].

Загальнонаукова компетенція формується переважно на основі знань-інструментів, які включають в себе людину, що пізнає і стратегії пізнавальної діяльності, на відміну від знань-описів - сукупності конкретних наукових відомостей про навколишній світ . Знання-інструменти мають міждисциплінарний характер і служать головним засобом для створення цілісної картини світу.

Висновок і перспективи подальших розвідок. Аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що конкурентоспроможність майбутнього економіста значною мірою залежить від якості оволодіння ним сучасними економічними знаннями, ступеня економічної та інформаційної культури, уміння мислити і діяти в категоріальній системі ринкової економіки. У будь-якого фахівця в кар'єрі велику роль відіграє професійний успіх. На сучасному ринку праці роботодавці звертають увагу на випускників, у яких добре сформовані такі особисті якості, як готовність до роботи та готовність розв'язувати різні проблеми, діяти як у типових, так і в нестандартних ситуаціях, що формулюються не стільки у форматі перевірки застосування знань майбутніх працівників, скільки в термінах «здатностей діяти». Оволодіння професійною компетентністю фахівцем економічного профілю неможлива без загальноосвітньої компетентності – це одна із головних та найважливіших умов досягнення професіоналізму фахівців у сфері економіки, їх конкурентоздатності на ринку праці. У зв'язку із цим формування професійної компетентності студентів є однією із головних задач навчального закладу, який має створити всі необхідні умови для цього [7,с 58].

Література.

1. Вишпольська В. Ф. Зміст та структура професійної компетентності фахівця з міжнародних економічних відносин / В. Ф. Вишпольська // Вісник Запорізького національного університету. - 2008. - № 1. - С 57-61.
2. Горобець С. М. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей з використанням комп'ютерно орієнтованих технологій навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Горобець С. М. ; Житомир. держ. ун-т імені І. Франка. – Житомир, 2012. – 20 с.
3. Горобець, С. А. Теоретичні засади проблеми формування професійної компетентності майбутнього фахівця-економіста / С. А. Горобець // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. 31. – С. 106–109.
4. Дибкова, Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Л. М. Дибкова ; АПН України ; Інститут вищої освіти. – К., 2006. – 227 с.
5. Копил, Г. О. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з міжнародної економіки у процесі вивчення іноземних мов : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Г. О. Копил. – 2007.
6. Лебедев, О. Е. Компетентностный подход в образовании / О. Е. Лебедев // Школьные технологии. – 2004. – №5. – С. 3–12.
7. Хуторской, А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – №2. – С. 58–64.

Шостакивська Н. М.

ОСНОВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ЭКОНОМИСТА – ОБЩЕНАУЧНАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ

Резюме: В данной статье рассмотрена и проанализирована профессиональная деятельность экономиста, определено содержание профессиональной компетентности и структура общенаучной компетенции как

ее важнейшей составляющей, которая обеспечивает основу подготовки профессиональной компетентности будущих экономистов.

Ключевые слова: профессиональная компетентность будущего экономиста, общенаучная компетенция экономиста, компетенция.

Shostakivska N. M.

BASIS OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE ECONOMIST IS SCIENTIFIC JURISDICTION

Resume: Professional activity of economist is considered in this article and analysed, certainly maintenance of professional competence and structure of scientific jurisdiction as it major constituent which provides basis of preparation of professional competence of future economists.

Keywords: professional competence of future economist, scientific jurisdiction of economist, jurisdiction.